

वनहक्क कायदा, २००६ अंतर्गत अनुसूचित क्षेत्रासाठी गठीत करण्यात आलेल्या विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांची कार्यप्रणाली ठरविणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: वहका-२०२०/प्र.क्र.१५१/का-१४
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक:- २४ मार्च, २०२१

- वाचा :-** १) अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६ व नियम २००८ आणि सुधारित नियम २०१२.
- २) मा. राज्यपाल महोदय यांची अधिसूचना क्र. RB/TC/e-१३०११(१)(२०२०)/Appeal-FRA/१००, दि. १८ मे, २०२०
- ३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक: शाआसा-२०२०/प्र.क्र. ८५ /का-१४, दि.२८ सप्टेंबर, २०२०
- ४) मा. राज्यपाल महोदय यांची अधिसूचना क्र. RB/TC/CR-४११/Amendment/Appeal-FRA/२९६, दि.१८ नोव्हेंबर, २०२०
- ५) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक: वहका-२०२०/प्र.क्र. १५१ /का-१४, दि.१० डिसेंबर, २०२०

प्रस्तावना :-

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्क मान्य करणे) अधिनियम, २००६ व नियम, २००८ आणि सुधारित नियम, २०१२ च्या कलम ६ (५) अंतर्गत जिल्हास्तरीय समितीने सर्वच प्रकरणांमध्ये वनहक्क अभिलेख्यांबाबत अंतिम निर्णय घेण्याबाबतची तरतूद आहे. मात्र, जिल्हास्तरीय समितीने नामंजूर केलेल्या दाव्यांबाबत अपिल करण्याची तरतूद अधिनियमामध्ये नाही. त्यामुळे मा.राज्यपाल महोदय यांनी भारतीय संविधानाच्या पाचव्या अनुसूचीमधील प्राप्त अधिकारांचा वापर करून अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्क मान्य करणे) अधिनियम, २००६ च्या कलम ६ मध्ये संदर्भ क्र.२ येथील अधिसूचनेद्वारे सुधारणा करून विभागस्तरीय वनहक्क समिती गठीत करण्याच्या तरतुदीचा समावेश केला आहे. याअनुसार संदर्भ क्र.३ येथील शासन निर्णयाअन्वये विभागस्तरीय वनहक्क समित्या गठीत करण्यात आल्या आहेत. तसेच मा.राज्यपाल महोदयांनी संदर्भ क्र.४ येथील अधिसूचनेद्वारे विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांकडे अपिल करण्याच्या कालावधी वाढविल्याने संदर्भ क्र.५ येथील दि.१०.१२.२०२० च्या शासन निर्णयाअन्वये विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांकडे अपिल करण्याचा कालावधी वाढविण्यात आलेला आहे. सदर विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांची कार्ये व कार्यप्रणाली ठरविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

प्रस्तावनेत नमूद केल्यानुसार संदर्भ क्र.३ येथील शासन निर्णयाअन्वये अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ व नियम २००८ आणि सुधारित नियम, २०१२ अंतर्गत अनुसूचित क्षेत्रातील जिल्हास्तरीय वनहक्क समितीने अमान्य केलेल्या वनहक्क दाव्यांचे

अपिलावर अंतिम निर्णय घेण्यासाठी विभागीय आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली विभागस्तरीय वनहक्क समिती स्थापन करण्यांत आल्या असून उक्त शासन निर्णयात विभागस्तरीय वनहक्क समितीची संरचना नमूद करण्यात आलेली आहे. सदर विभागस्तरीय वनहक्क समितीची कार्ये खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहेत.

- (क) अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ व नियम २००८ आणि सुधारित नियम, २०१२ मधील नियम सहा, खंड (ख) अन्वये, ग्रामसभेला किंवा वनहक्क समितीला आवश्यक माहिती पुरविण्यात आल्याबाबतची खात्री विभागस्तरीय वनहक्क समितीने करावी.
- (ख) विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांनी सर्व हक्क मागण्या, विशेषतः आदिम, आदिवासी समूह, फिरते आदिवासी आणि भटक्या जमाती यांच्याबाबतची अधिनियमांतील उद्दिष्टे लक्षात घेवून त्याप्रमाणे कार्यवाही करण्यात आली आहे किंवा कसे याबाबतची तपासणी करावी.
- (ग) जिल्हास्तरीय वनहक्क समिती व उपविभागस्तरीय वनहक्क समितीद्वारे तयार करण्यात आलेल्या वनहक्कांच्या मागण्या व अभिलेख यांचे निरीक्षण करावे.
- (घ) जिल्हास्तरीय समितीच्या आदेशाने व्यथित झालेल्या झालेल्या दावेदाराकडून करण्यात आलेल्या विनंती अर्जाची सुनावणी घेऊन अपिलावर अंतिम निर्णय घ्यावा.
- (ङ) आंतर विभाग हक्क मागण्यासंबंधात इतर विभागांशी समन्वय साधण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.
- (च) विभागस्तरीय समितीकडे दाखल झालेल्या अपिलांबाबत घेतलेल्या निर्णयाबाबत जिल्हास्तरीय समितीस अवगत करावे.
- (छ) हक्कांविषयीच्या अभिलेखासह सर्व संबंधित शासकीय अभिलेखांमध्ये वनहक्कांचा समावेश करण्याबाबतचे निर्देश विभागस्तरीय वनहक्क समितीमार्फत जिल्हास्तरीय वनहक्क समितीस देण्यात यावेत.
- (ज) अंतिम स्वरूप देण्यात आलेल्या वनहक्कांचे अभिलेख प्रसिध्दी करण्यात आल्याची खात्री विभागस्तरीय वनहक्क समितीने करावी.
- (झ) अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ व नियम २००८ आणि सुधारित नियम, २०१२ मध्ये जोडपत्र दोन, तीन व चारमध्ये विनिर्दिष्ट केल्यानुसार वनहक्क व मालकीहक्क अभिलेखांची प्रमाणित प्रती संबंधित मागणीदार आणि त्या त्या ग्रामसभेला पुरविण्याची खात्री करण्यात यावी.

२. विभागीय वनहक्क समित्यांकडे अर्ज करण्याबाबतची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहे.

१. जिल्हास्तरीय समितीच्या आदेशाने व्यथित झालेला दावेदार (केवळ अनुसूचित क्षेत्रातील), विभाग स्तरीय समितीकडे विनंती अर्ज दाखल करेल.
२. जिल्हास्तरीय समितीने दावा अमान्य केल्यानंतर दावेदाराने विभाग स्तरीय समितीकडे संदर्भ क्र.३ आणि संदर्भ क्र.५ येथील दि.२८.०९.२०२० व दि.१०.१२.२०२० च्या शासन निर्णयाअन्वये नमूद करण्यात आल्याप्रमाणे खालीप्रमाणे विहित कालावधीत अपिल करणे आवश्यक आहे.

अ.क्र.	जिल्हा स्तरीय समितीने दावा अमान्य केल्याचा कालावधी	विभाग स्तरीय समितीकडे अपिल करण्याची मुदत
१)	दि. १८.०५.२०२० पूर्वी अमान्य केलेले दावे	दि. १७.११.२०२० पासून ६ महिन्यांच्या आत
२)	दि. १८.०५.२०२० पासून ते दि.१७.११.२०२० पर्यंत अमान्य केलेले दावे	दि. १७.११.२०२० पासून ९० दिवसांच्या आत.
३)	दि.१८.११.२०२० पासून अमान्य करण्यात आलेले दावे	जिल्हास्तरीय समितीने दावा अमान्य केल्याचे आदेश दावेदारास प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून ९० दिवसांच्या आत

३. विभागस्तरीय वनहक्क समितीने दावेदाराच्या विनंती अर्जावरील सुनावणीसाठी दिनांक व वेळ निश्चित करून त्याबाबत दावेदार व संबंधित जिल्हास्तरीय समितीस लेखी स्वरूपात कळवावे. तसेच सुनावणीसाठी निश्चित केलेल्या दिनांकाच्या किमान १५ दिवस अगोदर दावेदाराच्या गावातील सोयीस्कर सार्वजनिक ठिकाणी याबाबतची नोटीस लावण्यात यावी.
४. विभागस्तरीय समितीने दावेदाराचा अपिल अर्ज मान्य करावा अथवा फेटाळावा. त्यानुसार अपिलकर्त्यास व जिल्हास्तरीय वनहक्क समितीस कळवावे.
५. विभागस्तरीय समितीने दावेदाराचा अपिल अर्ज मान्य केल्यानंतर सदर दाव्याबाबत पुढील योग्य ती कार्यवाही करण्यासाठी आणि शासनाच्या अभिलेखामध्ये आवश्यक त्या सुधारणा व अद्ययावत करण्याबाबत संबंधित जिल्हाधिकारी यांना कळवावे.
३. उपरोक्त समितीमधील अशासकीय सदस्यांना वित्त विभागाच्या शासन निर्णय दि.०३.०३.२०१० मधील परिच्छेद क्र.१२ अन्वये प्रवास भत्ता व दैनिक भत्ता अनुज्ञेय असेल.
४. सर्व विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांच्या कामकाजात एकसुत्रता राहण्यासाठी दावेदाराने समितीकडे अपिल अर्ज करावयाचा नमुना आणि समितीने अपिल मान्य वा अमान्य केल्याबाबतचा नमुना तसेच समितीने ठेवावयाचे अभिलेख, नोंदवह्या आणि वनहक्क नोडल एजन्सी यांना सादर करावयाच्या अहवालाचे नमुने आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचेव्दारे स्वतंत्रपणे विभागस्तरीय वनहक्क समित्यांस उपलब्ध करून देण्यात येईल.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०३२४१४४६२३८४२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ल. गो. ढोके)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव
- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव
- ३) मा. मंत्री , आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव
- ४) मा. मंत्री (सर्व) महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव
- ५) मा. विरोधी पक्षनेता, विधानमंडळ, विधानभवन, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ६) मा. राज्यमंत्री, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव
- ७) मा. राज्यमंत्री (सर्व) महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव
- ८) मा. संसद सदस्य (सर्व)
- ९) मा. विधिमंडळ सदस्य (सर्व)
- १०) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ११) अपर मुख्य सचिव (महसूल) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) अपर मुख्य सचिव, (ग्राम विकास) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १३) प्रधान सचिव (वने), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १४) मुख्य वन संरक्षक (वन बल प्रमुख) महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
- १५) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
- १६) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१
- १७) सर्व विभागीय आयुक्त
- १८) सर्व जिल्हाधिकारी
- १९) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास , ठाणे, नाशिक, नागपूर, अमरावती
- २०) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- २१) सर्व उपविभागीय अधिकारी
- २२) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- २३) सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ३२
- २४) निवड नस्ती. (का.१४) आदिवासी -विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

-----/---/-----